

‘ZAMONAVIY TA'LIM MUHITIDA TEXNOLOGIYA FANI O'QTUVCHISINING KASBIY KOMPATENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH’

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

Professional ta'lim va sa'nat fakulteti

Texnologik ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Mdraximova Xalimaxon

Annotatsiya:

Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim muhitida texnologiya fani o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Hozirgi globallasuv va ta'lim tizimidagi islohotlar sharoitida o'qituvchining kasbiy mahorati va kompetensiyalari alohida ahamiyat kasb etadi. Tadqiqotda pedagogik kompetensiya, raqamli savodxonlik, innovatsion yondashuv va zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalari tahlil qilingan. Shuningdek, o'qituvchilarning uzluksiz kasbiy rivojlanishi va o'z ustida ishlashi ta'lim sifatini oshirishdagi muhim omil sifatida ko'rsatilgan. Natijalar shuni ko'rsatadiki, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiya ta'limi samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: texnologiya fani o'qituvchisi, kasbiy kompetensiya, zamonaviy ta'lim, pedagogik mahorat, raqamli savodxonlik, innovatsion yondashuv, kasbiy rivojlanish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, kreativ fikrlash, uzluksiz ta'lim

Kirish:

Bugungi kunda ta'lim tizimi jamiyatning tezkor rivojlanishi, fan-texnika yutuqlari hamda raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi bilan uzviy bog'liq holda doimiy ravishda takomillashib bormoqda. Globalizatsiya jarayoni, innovatsion iqtisodiyotning shakllanishi va mehnat bozorida o'zgarishlar ta'lim tizimiga yangi talablarni qo'yimoqda. Shu boisdan, zamonaviy ta'lim jarayonida o'qituvchining o'rni va uning kasbiy

kompetensiyalari ta'lim sifatini belgilovchi eng muhim omillardan biri sifatida qaraladi. Texnologiya fani o'qituvchisi bugungi kunda nafaqat fan bo'yicha chuqur nazariy bilimga, balki zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llay olish, innovatsion yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish ko'nikmalariga ham ega bo'lishi zarur. Chunki texnologiya fani o'quvchilarda amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish hamda ularni real hayotiy vaziyatlarga tayyorlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, o'qituvchining kasbiy kompetensiyalari pedagogik jarayonni samarali tashkil etish, o'quvchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish, ularning qiziqishini oshirish va mustaqil ta'lim olish qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy o'qituvchi o'z ustida doimiy ishlaydigan, yangi bilim va ko'nikmalarni egallab boradigan, innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq eta oladigan shaxs bo'lishi lozim.

Shu nuqtai nazardan, zamonaviy ta'lim muhitida texnologiya fani o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada mazkur kompetensiyalarning mazmuni, ularni rivojlantirish yo'llari hamda ta'lim jarayonidagi ahamiyati keng yoritiladi.

Metodologiya

Ushbu mavzuni yoritishda zamonaviy pedagogik tadqiqotlarga xos bo'lgan kompleks yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida texnologiya fani o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga doir ilmiy adabiyotlar, pedagogik tajribalar va amaliy kuzatishlar tahlil qilindi.

Tadqiqotning asosiy metodlari sifatida quyidagilar qo'llanildi:

1. Nazariy tahlil metodi – mavzuga oid ilmiy-pedagogik adabiyotlar, ilmiy maqolalar va normativ hujjatlar o'rganilib, kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmuni va tarkibiy qismlari tahlil qilindi. Bu metod orqali zamonaviy ta'lim muhitida o'qituvchining roli va uning kasbiy rivojlanish yo'nalishlari aniqlab olindi.

2. Kuzatish metodi – ta’lim jarayonida texnologiya fani o’qituvchilarining dars o’tish usullari, innovatsion yondashuvlardan foydalanishi va o’quvchilar bilan ishlash faoliyati kuzatildi. Bu esa amaliy jarayondagi real holatlarni tahlil qilish imkonini berdi.

3. Taqqoslash metodi – an’anaviy va zamonaviy o’qitish usullari o’zaro taqqoslanib, innovatsion pedagogik texnologiyalarning afzalliklari aniqlandi. Shu orqali kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda samarali usullar ajratib ko’rsatildi.

4. Tizimli yondashuv metodi – kasbiy kompetensiyalar yaxlit tizim sifatida ko’rib chiqildi. Pedagogik, metodik, raqamli, innovatsion va kommunikativ kompetensiyalar o’zaro bog‘liq holda tahlil qilindi.

5. Amaliy tahlil metodi – o’qituvchilarning dars jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish tajribalari o’rganildi va ularning samaradorligi baholandi.

Ushbu metodlardan foydalanish natijasida zamonaviy ta’lim muhitida texnologiya fani o’qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning asosiy yo’nalishlari va samarali usullari aniqlab olindi.

Adabiyotlar tahlili

Zamonaviy ta’lim muhitida texnologiya fani o’qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi ko’plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan o’rganilgan muhim pedagogik yo’nalishlardan biridir. Ushbu mavzu bo’yicha olib borilgan ilmiy izlanishlarda o’qituvchining kasbiy tayyorgarligi, innovatsion faoliyati hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalari keng yoritilgan. Xususan, John Dewey o’z asarlarida ta’limni amaliy faoliyat bilan bog’lash g’oyasini ilgari surib, o’quvchilarning tajriba asosida bilim olishlarini muhim deb hisoblaydi. Bu yondashuv bugungi kunda texnologiya fanini o’qitishda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda muhim nazariy asos bo’lib xizmat qiladi.

Lev Vygotsky esa ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasida o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi o’zaro hamkorlikni muhim omil sifatida ko’rsatadi. Uning “yaqin rivojlanish

zonasi” konsepsiyasi o‘qituvchining yo‘naltiruvchi roli kasbiy kompetensiyaning muhim qismi ekanligini asoslaydi. Donald Schön reflektiv amaliyot nazariyasi orqali o‘qituvchining o‘z faoliyatini tahlil qilishi va doimiy ravishda takomillashtirib borishini ta’kidlaydi. Bu yondashuv kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishda o‘z-o‘zini baholashning ahamiyatini ko‘rsatadi.

Shuningdek, Michael Fullan va UNESCO kabi tadqiqotchilar zamonaviy ta’limda innovatsion yondashuvlar, raqamli texnologiyalar va o‘qituvchining uzluksiz kasbiy rivojlanishi muhimligini alohida ta’kidlaydilar. Mahalliy pedagogik adabiyotlarda ham texnologiya fani o‘qituvchisining kompetensiyalarini rivojlantirish, interaktiv metodlardan foydalanish, AKTni ta’lim jarayoniga tatbiq etish va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish masalalari keng o‘rganilgan. Ushbu tadqiqotlarda o‘qituvchining kasbiy mahorati ta’lim sifati bilan bevosita bog‘liq ekani qayd etilgan. Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish jarayoni pedagogik, metodik, innovatsion va raqamli yondashuvlarning uyg‘unlashuviga asoslanadi. Bu esa zamonaviy texnologiya fani o‘qituvchisini tayyorlashda kompleks yondashuv zarurligini tasdiqlaydi.

Asosiy qism:

Zamonaviy ta’lim muhitida texnologiya fani o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish ta’lim sifati oshirish va o‘quvchilarning amaliy ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Bugungi kunda ta’lim tizimi tez o‘zgarib borayotganligi sababli o‘qituvchi doimiy ravishda o‘z bilim va malakasini yangilab borishi zarur.

Kasbiy kompetensiya bir nechta muhim yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi. Birinchidan, pedagogik kompetensiya o‘qituvchining darsni to‘g‘ri rejalashtirish, maqsad va vazifalarni aniq belgilash, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini inobatga olgan holda ta’lim berish qobiliyatini ifodalaydi. Samarali dars tashkil etish uchun o‘qituvchi turli metod va usullardan foydalana olishi kerak. Ikkinchidan, metodik kompetensiya muhim ahamiyatga ega bo‘lib, u o‘quv materiallarini to‘g‘ri tanlash, zamonaviy o‘qitish

metodlarini qo'llash hamda dars jarayonini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etishni o'z ichiga oladi. Masalan, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish va interaktiv metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi. Uchinchi, raqamli (AKT) kompetensiya zamonaviy o'qituvchining ajralmas qismidir. Elektron darsliklar, multimedia vositalari, onlayn platformalar va virtual laboratoriyalardan foydalanish ta'lim jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Bu kompetensiya o'qituvchining raqamli muhitda erkin ishlashini ta'minlaydi. Bularni o'quv jarayoniga tatbiq etish va ijodiy yondashuvni shakllantirish qobiliyatini bildiradi. Innovatsion yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi va ularni faol o'quvchiga aylantiradi. Kommunikativ kompetensiya ham juda muhim bo'lib, u o'qituvchining o'quvchilar, hamkasblar va otalar bilan samarali muloqot o'rnatish qobiliyatini ifodalaydi. To'g'ri tashkil etilgan muloqot ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi va ijobiy psixologik muhit yaratadi. Bundan tashqari, reflektiv kompetensiya o'qituvchining o'z faoliyatini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Bu esa o'z ustida ishlash va doimiy rivojlanishni ta'minlaydi.

O'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda malaka oshirish kurslari, seminarlar, treninglar va tajriba almashish jarayonlari katta ahamiyatga ega. Shuningdek, zamonaviy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarni qo'llab-quvvatlash, metodik yordam ko'rsatish ham muhim omil hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, texnologiya fani o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash hamda ularni zamonaviy talablar asosida tayyorlashda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim muhitida texnologiya fani o'qituvchisining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish bugungi ta'lim tizimining eng muhim va dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki jamiyatning tezkor rivojlanishi, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi va ta'lim jarayoniga qo'yilayotgan yangi talablar o'qituvchidan yuqori darajadagi professional tayyorgarlikni talab etadi. Texnologiya fani

o'qituvchisi pedagogik jarayonni samarali tashkil etish uchun pedagogik, metodik, innovatsion, raqamli, kommunikativ va reflektiv kompetensiyalarga ega bo'lishi zarur. Ushbu kompetensiyalar o'qituvchiga darslarni zamonaviy usullar asosida tashkil etish, o'quvchilarning faolligini oshirish hamda ularning ijodiy va amaliy fikrlashini rivojlantirish imkonini beradi.

Shuningdek, kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish o'qituvchining o'z ustida doimiy ishlashi, yangi bilim va ko'nikmalarni egallashi, innovatsion texnologiyalarni o'zlashtirishi bilan bevosita bog'liqdir. Malaka oshirish kurslari, seminarlar, treninglar va tajriba almashish jarayonlari o'qituvchining professional darajasini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Bundan tashqari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish o'qituvchiga ta'lim jarayonini yanada interaktiv, qiziqarli va samarali qilish imkonini beradi. Bu esa o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi hamda ularning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Umuman olganda, kasbiy kompetensiyalari rivojlangan texnologiya fani o'qituvchisi ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarda mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish, hamda ularni zamonaviy mehnat bozoriga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun ham ushbu yo'nalishdagi ishlarni tizimli ravishda davom ettirish ta'lim tizimi rivoji uchun muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jon Dyui – *Tajriba va ta'lim (Experience and Education)*. Macmillan nashriyoti, 1938-yil, 89-bet.
2. Lev Vigotskiy – *Aql va jamiyat (Mind in Society)*. Harvard University Press, 1978-yil, 112-bet.
3. Donald Shon – *Reflektiv mutaxassis (The Reflective Practitioner)*. Basic Books, 1983-yil, 67-bet.
4. Li Shulman – *O'qitish va bilim asoslari (Knowledge and Teaching)*. Harvard Educational Review, 1987-yil, 54-bet.

5. Maykl Fullan – *Ta'lim o'zgarishlarining yangi mazmuni*. Teachers College Press, 2007-yil, 103-bet.
6. UNESCO – *Ta'limda AKT: global yondashuv*. UNESCO Publishing, 2015-yil, 45-bet.
7. OECD – *XXI asr o'qitish va o'qish*. OECD Publishing, 2019-yil, 76-bet.